

своєму робочому місцю. Від правильної організації системи управління персоналом залежить успіх підприємства на конкурентному ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанова Л.В. Управління персоналом: Підручник / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 468 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з. Дод., допов. на CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Веснин В.Р. Управление персоналом : учебное пособие / В.Р. Веснин. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2008. – 240 с.
4. Горбань С.А. Проблеми регулювання плинності кадрів / С.А. Горбань // Матеріали 6-ї міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених і студентів «Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку виробничої сфери». Том I – Донецьк: ДВНЗ, 2009. – С. 141–143.
5. Ліпнянська О.В. Аналіз основних підходів до вивчення плинності персоналу в організаціях / О.В. Ліпнянська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/1047/94>.
6. Осадча Ю.В. Аналіз взаємозв'язку між причинами, факторами та мотивами плинності найманих працівників / Ю.В. Осадча. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua>.
7. Хміль Ф.І. Управління персоналом : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Ф.І. Хміль. – К.: Академвидав, 2006. – 488 с.

УДК 336.011

Ліпич Л.Г.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та безпеки підприємства
Східноєвропейського національного економічного університету*

Мостенець С.В.

*аспірант кафедри економіки та безпеки підприємства
Східноєвропейського національного економічного університету*

ЩОДО ПИТАННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ТА ВИТРАТАМИ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Досліджено динаміку доходів та витрат домогосподарств. Для комплексної оцінки ефективності управління доходами та витратами домогосподарств України розраховано показники економічного розвитку домогосподарств, диференціації життєвого рівня населення, інвестиційної активності домогосподарств. Сформовано структурно-логічну схему визначення ефективності системи управління доходами та витратами домогосподарств.

Ключові слова: домогосподарство, витрати, доходи, ефективність, показники.

Липыч Л.Г., Мостенец С.В. О ВОПРОСЕ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ДОХОДАМИ И РАСХОДАМИ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ДОМОХОЗЯЙСТВ

Исследовано динаміку доходів та витрат домогосподарств України розраховано показники економічного розвитку домогосподарств, диференціації життєвого рівня населення, інвестиційної активності домогосподарств. Построено структурно логічну схему визначення ефективності системи управління доходами та витратами домогосподарств.

Ключевые слова: домохозяйство, расходы, доходы, эффективность, показатели.

Lipuch L.G., Mostenec S.V. IN RELATION TO QUESTION OF ESTIMATION OF EFFICIENCY BY PROFITS AND CHARGES OF DOMESTIC HOUSEHOLDS

In the article dynamics of profits and charges of households is investigation. For the complex estimation of efficiency by profits and charges of households in Ukraine are expected the indexes of economic development of households, differentiation of standard of life of population, investment activity of households. It is built structurally logical chart of determination of efficiency of control system by profits and charges of households.

Keywords: household, profits, charges, efficiency, indexes.

Постановка проблеми. Управління доходами та витратами домогосподарств дає можливість систематизувати найважливіші аспекти їх діяльності та спрямовувати її в напрямі, що забезпечить державі максимальний дохід та соціальний розвиток. Дослідження системи управління доходами та витратами домогосподарств необхідне через високу частку фінансових ресурсів, сконцентрованих у фізичних осіб. Тому комплексний аналіз формування витрат домогосподарств дає можливість оцінити матеріальний стан населення і виробити напрямки забезпечення зростання його доходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти функціонування домогосподарств до-

сліджували такі вчені, як Т. Кізима, О. Ковалюк, Т. Ковальчук, Е. Лібанова, Т. Леонова, О. Макарова, О. Сердюк, З. Скрипник, М. Соколик, О. Титаренко, С. Тютюнникова, Л. Шевчук, Л. Янковська та інші. Водночас невирішеними залишаються питання оцінки ефективності управління доходами та витратами домогосподарств.

Метою статті є оцінка ефективності управління доходами та витратами домогосподарств в національній економіці.

Виклад основного матеріалу. Оцінювання ефективності системи управління доходами та витратами домогосподарств передбачає вирішення таких завдань.

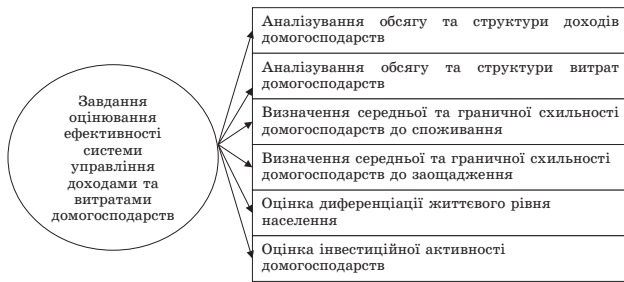

Рис. 1. Завдання оцінювання ефективності системи управління доходами та витратами домогосподарств

Систематизовано автором

Проведемо комплексний аналіз співвідношення доходів та витрат домогосподарств України та розрахуємо середню та граничну схильності до споживання та заощадження. Водночас розрахунок буде проведено за такими формулами:

1) гранична схильність до споживання показує величину додаткового споживання, що його спричиняє одна додаткова одиниця доходу і розраховується як

$$MPC = \frac{\Delta C}{\Delta Y}, \quad (1)$$

де ΔC – приріст споживчих витрат,
 ΔY – приріст використаного доходу;

2) гранична схильність до заощадження (MPS) – це величина додаткового заощадження, що його спричиняє одна додаткова одиниця доходу, або це частка кожної додаткової одиниці доходу, що використовується на додаткове заощадження;

$$MPS = \frac{\Delta S}{\Delta Y}, \quad (2)$$

де ΔS – приріст заощадження,
 ΔY – приріст використаного доходу;

3) середня схильність до споживання, тобто рівень споживання за поточний період

$$PC = \frac{C}{Y}, \quad (3)$$

де C – сума споживчих витрат у поточному періоді,

Y – сума використаного доходу у поточному періоді;

4) середня схильність до заощадження, тобто рівень заощадження домогосподарств за поточний період

$$PS = \frac{S}{Y}, \quad (4)$$

де S – сума заощаджень у поточному періоді,
 Y – сума використаного доходу у поточному періоді;

Розрахунок зазначених показників подано у таблиці 1.

Залежність між рівнем доходу, споживанням та заощадженням вітчизняних домогосподарств наведено на рис. 2, де спостерігається ріст доходів домогосподарств, з яких більша частина споживається.

За даними аналізу середньої та граничної схильностей вітчизняних домогосподарств до споживання виявлено, що середня схильність до споживання, яка показує психологічну схильність людей купувати споживчі товари й оплачувати споживчі послуги, коливається в межах від 0,85 до 0,93. Отже, в середньому від 85% до 93% використаного доходу вітчизняні домогосподарства спрямовують на споживання.

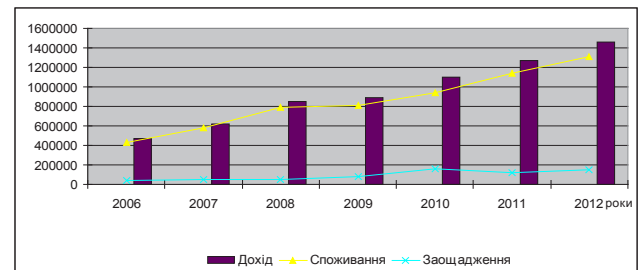

Рис. 2. Динаміка рівнів доходу, споживання та заощадження домогосподарств України

Складено автором на за даними Держкомстату України

Гранична схильність до споживання дає змогу визначити, яка частка додаткового доходу спрямовується на додаткове споживання. Встановлено, що найменшу граничну схильність до споживання вітчизняні домогосподарства виявили у 2009 р. (0,417), що пояснюється насамперед впливом фінансової кризи, коли населення було змушене частково обмежити гіпертрофовані обсяги особистого споживання, сформовані у попередніх періодах, а також різким зростанням у 2009 р. витрат на приріст заощаджень, здійснюваних передусім в іноземній валюті, яку в умовах економічної нестабільності населення вважає більш надійним фінансовим активом (див. рис. 3, 4).

Водночас варто зазначити, що величина заощаджень домогосподарств залежить не лише від рівня доходу, який залишається після сплати всіх обов'язкових платежів, а й від психологічної схильності членів домогосподарств до заощаджень. Вста-

Таблиця 1

Динаміка показників, що характеризують сучасний стан домогосподарств України

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Доходи – всього (млн. грн.)	472061	623289	845641	894286	1101175	1266753	1457864
Витрати та заощадження – всього (млн. грн.)	472061	623289	845641	894286	1101175	1266753	1457864
Споживчі витрати	427858	575510	793630	813909	939308	1143630	1310584
Заощадження	44203	47779	52011	80377	161867	123123	147280
Середня схильність до споживання	0,91	0,923	0,939	0,91	0,853	0,903	0,9
Середня схильність до заощадження	0,09	0,077	0,061	0,09	0,147	0,097	0,1
Гранична схильність до споживання	–	0,976	0,981	0,417	0,606	1,234	0,874
Гранична схильність до заощадження	–	0,024	0,019	0,583	0,394	0	0,126

Розраховано автором на за даними Держкомстату України

новлено, що середня схильність вітчизняних домогосподарств до заощаджень коливається в межах від 0,06 до 0,147 (в середньому від 6% до 15% використуваного доходу домогосподарства спрямовують на заощадження), причому схильність до заощаджень виявляли найперше домогосподарства високодохідних децильних груп.

Рис. 3. Динаміка рівнів граничної схильності до споживання та заощадження домогосподарствами України

Складено автором на за даними Держкомстату України

Найбільшу граничну схильність до заощаджень вітчизняні домогосподарства показали у 2009 р. – 0,58 (тобто з кожної гривні приросту використуваного доходу 58 копійок домогосподарства спрямовували на приріст заощаджень). Саме в цей період було зафіксовано різке зростання фінансових активів населення загалом (у 3,1 рази) та заощаджень в іноземній валюті зокрема (у 2,1 рази). Така ситуація пояснюється зростанням у цей період недовіри громадян до банківських установ, особливо тих, де було запроваджене

но тимчасову адміністрацію. Водночас нестабільність гривні спровокувала черговий перерозподіл депозитів домогосподарств на користь валютних (на кінець 2009 р. сума строкових валютних депозитів більше, ніж на 24 млрд. грн., перевищувала суму гривневих депозитів). Відтак одним із наслідків фінансової кризи стало відновлення на депозитному ринку тенденцій початку 90-х рр. ХХ ст. – використання населенням іноземної валюти як інструменту заощаджень.

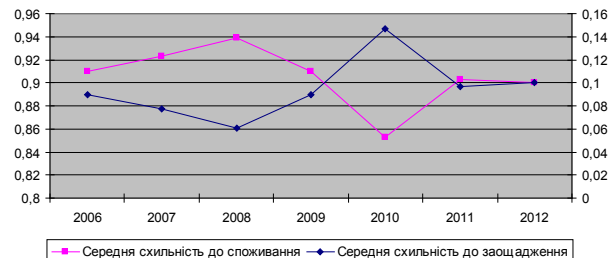

Рис. 4. Динаміка рівнів середньої схильності до споживання та заощадження домогосподарствами України

Складено автором на за даними Держкомстату України

Проведемо аналіз доходів населення за рівнем середньодушових еквівалентних доходів (таблиця 2).

Варто зазначити, що в Україні спостерігається значна диференціація доходів населення, що має тенденцію до зростання. Найбільша частка у 2012 році припадала на домогосподарства з рівнем доходу 1200,1–1560,0 грн. – 23,9%, а найменший дохід був у 0,3% домогосподарств – до 480 грн. на місяць.

Таблиця 2

Розподіл населення України за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Розподіл населення (%) за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у місяць, грн.								
до 480,0	64,1	51,9	9,3	2,5	1,9	0,7	0,2	0,3
480,1–840,0	35,9	48,1	45,1	21,2	17,1	8,0	5,0	3,1
840,0–1200,0	–	–	45,6	32,1	32,0	26,0	18,7	12,9
1200,1–1560,0	–	–	–	21,1	22,1	27,0	26,7	23,9
1560,1–1920,0	–	–	–	11,2	12,5	16,4	20,0	21,1
1920,1–2280,0	–	–	–	11,9	14,4	21,9	29,4	14,4
2280,1–2640,0	–	–	–	–	–	–	–	9,4
2640,1–3000,0	–	–	–	–	–	–	–	5,6
3000,1–3360,0	–	–	–	–	–	–	–	3,0
3360,1–3720,0	–	–	–	–	–	–	–	2,2
понад 3720,0	–	–	–	–	–	–	–	4,1

Складено автором на за даними Держкомстату України

Таблиця 3

Динаміка структури витрат вітчизняних домогосподарств

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Витрати та заощадження – всього (млн. грн.) %	472061 100	623289 100	845641 100	894286 100	1101175 100	1266753 100	1457864 100
придбання товарів та послуг, %	81,7	81,7	82,3	79,3	76,1	81,4	82,0
доходи від власності, сплачені, %	1,8	2,7	3,6	4,2	2,6	2,3	1,3
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти, %	7,2	7,9	8,0	7,5	6,6	6,6	6,7
нагромадження нефінансових активів, %	1,6	1,6	3,5	1,2	1,8	-	-
приріст фінансових активів, %	7,8	6,1	2,7	7,8	12,9	9,7	10,0

Розраховано автором на за даними Держкомстату України

Проведемо розрахунок частки витрат домогосподарств, які спрямовуються в державний бюджет та приватні структури, як інвестиційний інструмент. Обчислимо ваговий вміст потрібних коефіцієнтів і відобразимо отримані результати у таблиці 3.

За даними таблиці 3 спостерігається тенденція до зниження частки податків та заощаджень у домогосподарств. Це можна пояснити зростанням витрат на споживання домогосподарствами України в умовах кризових явищ в економіці.

Проведемо розрахунок частки витрат, які домогосподарства інвестують у покращення свого добробуту (див. рис. 5).

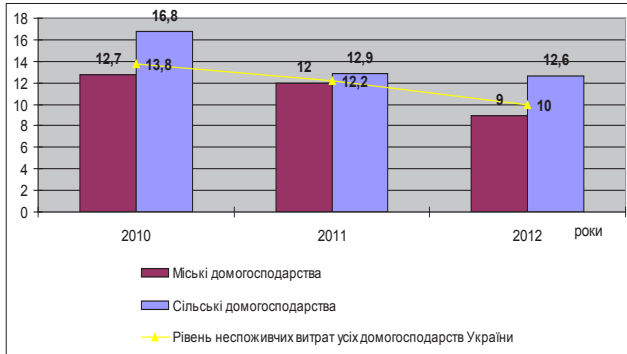

Рис. 5. Частка неспоживчих витрат домогосподарств України у 2010-2012 рр.

Розраховано автором на за даними Держкомстату України

За даними рисунку спостерігається тенденція до зниження частки неспоживчих витрат загалом в Україні. Також видно, що сільські домогосподарства більше інвестують коштів у покращення свого матеріального добробуту.

Отже, щоб забезпечити суттєве зростання сукупного попиту, зменшення податків для громадян з високими доходами слід супроводжувати проведенням політики заохочення заощаджень та інвестицій. Вона має охоплювати і засоби податкового стимулювання, зокрема зниження податкової ставки на доходи від цінних паперів, комплекс інвестиційних пільг для банків. Якщо уважно придивитися до руху податків і соціальних видатків бюджету, то якраз відсутність збалансованості між ними і є першопричиною порушень у системі розподілу, уникнення дефіциту бюджету і, відповідно, інфляції.

Все зазначене не означає, що послаблення податкового тягаря на громадян з відносно високим рівнем доходів меншою мірою впливає на сукупний попит. Все залежить від того, в якій формі здійснюються заощадження. Якщо вони депонуються на рахунки українських банків і вкладуються в цінні папери українських підприємств, то за певних умов стають джерелом інвестицій, трансформуються в інвестиційні витрати.

Процес мотивації домогосподарств все частіше зводиться до оподаткування. В науковій літературі все частіше стали звертати увагу і на вплив податків на пропозицію праці, тому що в умовах достатньої гнучкості сучасного ринку праці податки здійснюють безпосередній чи опосередкований вплив на індивідуальний вибір між самозайнятістю і низькооплачуваною працею, між самозайнятістю і зайнятістю за наймом, між роботою упродовж стандартного часу і різними варіаціями укороченого чи подовженого робочого часу (часткова зайнятість, сумісництво тощо).

За даними Державного комітету статистики України, відображеними у балансі доходів і витрат населення, поточні податки на доходи та майно в 2013 р. коливаються в межах 10–11% загальної величини витрат населення, а внески на соціальне страхування – 3%. У 2013 р. сплачені населенням податки становили 72943 млн. грн., що на 4227 млн. грн. більше, ніж у 2012 р., і на 27452 млн. грн. більше, ніж у 2009 р. Внески на загальнообов’язкове соціальне страхування в 2013 р. становили 16492 млн. грн., які зросли порівняно з 2009 р. на 4866 млн. грн. і становили 11626 млн. грн.

Одним з найбільш відчутних для домогосподарств є ПДФО, який має великий вплив на доходи домогосподарства, і роль цього податку останніми роками динамічно зростає в Україні і в інших країнах світу.

Відповідно ПДФО виконує значну фіскальну роль. Головною проблемою цього податку є те, що він не є нейтральним і соціально справедливим. Бідні верстви населення у структурі власних витрат сплачують значно більший обсяг коштів, ніж заможні. Це обумовлено тим, що для більшості громадян з невисокими статками єдиним джерелом доходу є зарплата.

На основі проведеного дослідження сформуємо структурно-логічну схему факторної оцінки ефективності системи управління доходами та витратами домогосподарств України (рис.6).

Рис. 6. Структурно-логічна схема факторної оцінки ефективності системи управління доходами та витратами домогосподарств України

Висновки. Сьогодні необхідна зміна ролі держави та домогосподарства в умовах ринкових методів господарювання, характеру економічних відносин між даними учасниками, що відображаються у складі та структурі сплачених податків та зборів. Це зумовлює доцільність виокремлення цієї групи платежів у окрему групу витрат для домогосподарства. Також, необхідно залучати домогосподарства до фінансових відносин як повноправного їх учасника та розширення сфери фінансових послуг для даного суб'єкта. Враховуючи взаємозв'язок між споживанням і заощадженням, залежністю цих процесів від отриманих доходів, з огляду на необхідність управління домогосподарством, процесом інвестування утворених заощаджень цілком доцільними є можливість планувати та прогнозувати джерела доходів, їх розмір та напрями витрачання отриманих коштів.

Удосконалена методика оцінки ефективності управління доходами та витратами домогосподарств,

яка ґрунтується на системі показників економічного розвитку домогосподарств, диференціації життєвого рівня населення, інвестиційної активності домогосподарств, дасть змогу суб'єктам макро-, мезо- та мікрорівнів виявити негативні та позитивні тенденції у формуванні доходів домогосподарств та визначити пріоритети їх зміни.

Викладені результати дослідження дають змогу поглибити теоретичні основи процесу управління доходами та витратами домогосподарств, а застосування практичних рекомендацій дозволило оптимізувати державну та регіональну інвестиційну політику.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Доходи і витрати населення // Звітність Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57896.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 378.014.15

Почтовюк А.Б.

*кандидат наук з державного управління, доцент
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського*

УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

У статті запропоновано оригінальний підхід до управління, заснований на розумінні раціональності, який дозволяє реалізувати місію вищої освіти. Для оцінки управління вищою освітою найбільш підходить раціональна модель соціологічної людини, в якій домінують не інтереси особистості, а колективні або громадські інтереси. У статті параметри раціональності візуально зображено осями куба, на яких у рівній пропорції відкладено інтереси суб'єктів сфери вищої освіти.

Ключові слова: раціональність, атрибут раціональності, вища освіта, вищий навчальний заклад, сфера вищої освіти.

Почтовюк А.Б. УПРАВЛЕНИЕ СФЕРОЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ РАЦИОНАЛЬНОСТИ

В статье предложен оригинальный подход к управлению, основанный на понимании рациональности, который позволяет реализовать миссию высшего образования. Для оценки управления высшим образованием наиболее подходит рациональная модель социологического человека, в которой доминируют не интересы личности, а коллективные или общественные интересы. В статье параметры рациональности визуально изображены осями куба, на которых в равной пропорции отложены интересы субъектов сферы высшего образования.

Ключевые слова: рациональность, атрибут рациональности, высшее образование, высшее учебное заведение, сфера высшего образования.

Pochtovyuk A.B. MANAGEMENT OF THE SPHERE OF HIGHER EDUCATION ON THE BASIS OF RATIONALITY

This paper proposes a novel approach to management: based on an understanding of rationality, which allows realizing the mission of higher education. To assess the management of higher education is most suitable rational model of homo sociologics, which is dominated not by the interests of the individual and collective or public interests. The article shows the parameters of rationality visual axes of the cube, which in equal proportions postponed interests of subjects in the sphere of higher education.

Keywords: rationality, rationality attribute, higher education, higher education institution, sphere of higher education.

Постановка проблеми. Успіх реформування управління сферою вищої освіти залежить від того, наскільки правильно буде обрано нову парадигму. Основу нового концептуального підходу до управління становить раціональність, яка одночасно є якісно-кількісною характеристикою діяльності і вектором розвитку вищої освіти. Актуальність і особлива значущість для соціально-економічного розвитку України вирішення проблеми підвищення результативності діяльності сфери вищої освіти, відсутність дієвих законодавчих важелів впливу та системних розробок щодо теоретичних, методологічних і практичних аспектів реформування управління цієї сферою визначили вибір теми даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стурбованість щодо необхідності реформування вищої освіти України розглядається освітянською спільнотою з різних боків: європейської інтеграції та глобалізації Б. Вульфсон, Я. Ганіткевич, М. Згуровський, С. Клепко, Т. Оболенська, Р. Патора, П. Таланчук, Л. Шевченко. Запровадження раціональності у вищу освіту має різні контексти: філософський – В. Кремін, С. Подмазін, В. Скотний, А. Соловйов; інституціональний – Н. Андрейчук; еволюційний – Л. Деева, О. Камінська, О. Кратт. Разом з тим існуючі контексти використання раціональності не ставлять за мету орієнтацію на консолідацію інтер-